

Krzysztof HAJDER

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Korelacje poziomu bezrobocia i wyników wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Zjawisko bezrobocia stanowi ważny czynnik społeczno-ekonomiczny, który wpływa na nastroje społeczne i polityczne determinowane sytuacją bytową. Niniejsza analiza ma na celu określić siłę związków występujących pomiędzy poziomem bezrobocia i wynikami wyborczymi w wyborach do Sejmu RP. Bezrobocie stanowi tylko jedną z wielu zmiennych, charakteryzujących sytuację społeczno-ekonomiczną wyborców. Poza tą grupą czynników, wyróżnić można również szereg innych determinant, wpływających na decyzje wyborcze Polaków. Należą do nich m.in. uwarunkowania geograficzno-historyczne, status społeczno-ekonomiczny, poziom rozwoju gospodarczego oraz wartości światopoglądowe¹. Coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu decyzji wyborczych odgrywają media i otoczenie jednostki oraz indywidualne jej doświadczenia. Tym niemniej jednak, status społeczno-ekonomiczny nadal pozostaje ważnym determinantem decyzji wyborczych i bezrobocie jako istotna jego zmienna stanowi główny przedmiot prezentowanych wyników badań.

W latach dziewięćdziesiątych XX w. na polskim rynku wyborczym dominowały wyznaczniki podziału wokół osi: zwolennicy ugrupowań postsolidarnościowych versus zwolennicy postkomunistów oraz wokół osi wartości: wartości konserwatywne versus liberalne światopoglądowo. Zróżnicowania oparte o kwestie społeczno-ekonomiczne ujawniły się wyraźnie, dopiero w 1998 roku przed wyborami samorządowymi, w związku z utworzeniem prosocjalnej koalicji wyborczej Przymierze Społeczne. Utworzona koalicja wyborcza nawiązywała do historycznej współpracy „robotniczo-chłopskiej”, skupiając środowiska o zbliżonych poglądach społeczno-gospodarczych. Polskie Stronnictwo Ludowe, Unia

¹ Szerzej o tym: J. J. Wiatr, *Narodziny i przemiany systemu wielopartyjnego*, w: J. J. Wiatr, J. Raciborski, J. Kilias, J. Bartkowski, B. Frątczak-Rudnicka, *Demokracja polska 1989–2003*, Warszawa 2003, s. 189–194.

Pracy i Krajowa Partia Emerytów i Rencistów, tworząc Przymierze, opierały swą współpracę wyraźnie, na antyliberalnym gospodarczo programie, postulującym pogłębienie zakresu redystrybucji dóbr przez państwo, z uwzględnieniem większej wrażliwości społecznej, na sytuację upośledzonej ekonomicznie części społeczeństwa. Po przeciwnej stronie sceny politycznej, w tym obszarze, znajdowały się pozostałe siły polityczne, z Unią Wolności na czele. W dalszym okresie podział ten nie utrwalił się, z uwagi na słabnące poparcie Unii Pracy (w mieście, elektorat UP, stanowił podstawę siły Przymierza), z jednej strony oraz z uwagi na odzyskiwanie zaufania przez opozycyjny już wówczas Sojusz Lewicy Demokratycznej, z drugiej strony. SLD po powrocie do opozycji potrafił zmonopolizować tzw. lewą stronę sceny politycznej, której wymiar zaczął coraz skuteczniej rozszerzać na sfery społeczno-ekonomiczne. Tendencjom tym, sprzyjało spowolnienie gospodarcze, za które, społeczeństwo polskie, główną winą obciążało rządy prawicy, w tym (do momentu wyjścia z koalicji rządzącej) liberalną Unię Wolności z Leszkiem Balcerowiczem na czele.

Wzrost znaczenia czynników społeczno-ekonomicznych jako determinant decyzji wyborczych, zaznaczył się podczas kolejnej elekcji w wyborach prezydenckich z 2000 roku i jeszcze w większej sile w wyborach parlamentarnych z 2001 roku. Jak wynika z badań zrealizowanych przez Polskie Generalne Studium Wyborcze w 2000 roku, w wyborach prezydenckich nadal najważniejszą linię podziału stanowiła jednak religijność. Dochód, jako istotny czynnik w ramach kryterium społeczno-ekonomicznego, nie podzielił zwolenników i przeciwników obu głównych kandydatów (Mariana Krzaklewskiego i Aleksandra Kwaśniewskiego)². Klęska wyborcza partii rządzącej RS AWS w 2001 roku oraz wysokie zwycięstwo SLD–UP wpłynęła także na wzrost znaczenia determinant społeczno-ekonomicznych. Wyższy poziom dochodów okazał się wyraźnie dodatnio związany z głosowaniem na PO i jednocześnie raczej negatywnie związany z głosowaniem na Samoobronę oraz LPR. W przypadku jednak pozostałych ugrupowań SLD, Akcji Wyborczej Solidarność Prawicy oraz PiS poziom dochodu nie odgrywał już istotnej roli³.

² Zob. K. Jasiewicz, *Portfel czy różaniec? Wzory zachowań wyborczych Polaków w latach 1991–2001*, w: *System partyjny i zachowania wyborcze: dekada polskich doświadczeń*, red. R. Markowski, Warszawa 2002, s. 98.

³ Zob. ibidem, s. 98. Liczni politolodzy podkreślają z kolei, że wraz z rozwojem gospodarczym danego kraju, następuje zmniejszanie się roli czynników społecz-

Powyższe wyniki wskazywały, na narastające znaczenie czynników społeczno-ekonomicznych w kształtowaniu się decyzji wyborczych. Rosnąca rola takiego podziału, przyczyniła się do polaryzacji poglądów na zwolenników opiekuńczej polityki państwa, z jednej strony i polityki wolnorynkowej, z drugiej. Przy czym w podziale tym, nie uczestniczył SLD, utożsamiany do tej pory z lewicą i AWS oraz PiS, utożsamiane z prawicą. Polaryzacji tej poddały się PO i Samoobrona i częściowo LPR. Tym niemniej jednak, można stwierdzić, że zmiana ta pozwoliła wyodrębnić w polskim systemie partyjnym, wyróżniony przez Herberta Kitchelta typowo ekonomiczny podział, związany z konfliktem, dotyczącym sposobów i zakresu redystrybucji dóbr rzadkich⁴.

Nie oznacza to, tym samym, że głosowanie ekonomiczne zdominowało polskie elekcje, ale stało się silniejszym elementem procesu wypracowywania decyzji wyborczych. Potwierdzeniem tej tendencji, były również kolejne wybory, w tym w szczególności te, z 2005 roku. W kampanii wyborczej 2005 r., partie polityczne wyraźnie silniej zaczęły uwypuklać różnice programowe w obszarach społeczno-ekonomicznych. Jednym z przykładów może być kampania PiS. Prawo i Sprawiedliwość skutecznie narzuciło w kampanii wyborczej podział na wizję Polski solidarnej⁵, której reprezentantem miał być PiS i Polski liberalnej, której

no-ekonomicznych w rywalizacji pomiędzy prawicą i lewicą. Redukcja znaczenia tego typu czynników wynika zarówno z ograniczenia liczby wielkoprzemysłowej klasy robotniczej, rozbudowy ilościowej klasy średniej, jak i „zburzazyjnieniu” klasy robotniczej, co prowadzi do zacierania różnic na tym tle. Zob. R. Herbut, *Podziały socjopolityczne w Europie Zachodniej. Charakter i struktura*, w: *Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2008, s. 79. Podobne stanowisko wskazujące, że aspekty społeczno-ekonomiczne nie stanowią wiodących elementów programów politycznych partii w Polsce wyraził J. Wiatr. Zob. J. J. Wiatr, *Narodziny i przemiany systemu wielopartyjnego*, w: J. J. Wiatr, J. Raciborski, J. Bartkowski, B. Frątczak-Rudnicka, J. Kilias, *Demokracja polska 1989–2003*, Warszawa 2003, s. 189–190.

⁴ Szerzej o tym: H. Kitschelt, *The Formation of Party Systems in East Central Europe*, „Politics and Society” 1992, 20(1), s. 8–14.

⁵ Wykreowany podział na „Polskę solidarną” i „Polskę liberalną” świadomie nawiązywał do retoryki i symboliki ruchu „Solidarność”. Wprawdzie obecny związek zawodowy nie jest bezpośrednią kontynuacją „Solidarności” z lat 80-tych, a jedynie próbą budowy opozycji ideowej wobec dominacji liberalizmu gospodarczego. Podział ten, choć jak się wydaje z malejącą siłą, przetrwał również w kolejnych kampaniach wyborczych, szerzej o tym: J. Okrzesik, K. Stecyk, *Poglądy na kwestie społeczne i ich wpływ na polską scenę polityczną*, w: *Struktura społeczna oraz preferencje partyjne w układzie autoidentyfikacji lewicowo-prawicowych*, *Preferencje*

uosobienie stanowić miała Platforma Obywatelska. Ta umiejętnie sformułowana przez PiS, płaszczyzna przedwyborczego konfliktu, wpłynęła na spotęgowanie znaczenia czynników społeczno-ekonomicznych, jako determinant decyzji wyborczych.

Sądzić można zatem, że takie przesunięcie, w zakresie kształtowania się głównych determinant decyzji wyborczych, dopiero w latach dwutysięcznych stanowi naturalny rezultat budowy młodego systemu partyjnego, w ramach odradzanego, demokratycznego systemu politycznego. Brak szczegółowej wizji docelowego modelu przemian ustrojowych w latach 90. ubiegłego stulecia powodował, że partie polityczne skupiały się na różnicowaniu symbolicznym, opartym na podziałach wokół osi wartości. Różnicowanie społeczno-ekonomiczne opierało się jedynie na określeniu dynamiki przemian w zakresie odchodzenia od gospodarki centralnie planowanej. Dopiero przeprowadzenie zasadniczych reform i stawienie czoła pierwszym, negatywnym ich skutkom, umożliwiło kształtowanie się dyskursu politycznego w zakresie obrazu docelowego modelu społeczno-gospodarczego. Są jednak i tacy, którzy sądzą, że tak późne podjęcie debaty na ten temat uniemożliwiło zastosowanie rozwiązań, które mogłyby doprowadzić do powstania alternatywnego modelu gospodarki rynkowej, bliższego na przykład modelowi skandynawskiemu, lub też przeciwnie – amerykańskiemu.

Podsumowując wynikające z powyższego oczekiwania, wobec wzrostu znaczenia determinant społeczno-ekonomicznych w kształtowaniu decyzji wyborczych⁶, poddałem częściowej weryfikacji w niniejszej analizie. Badania oparto o analizę zależności pomiędzy poziomem bezrobocia (jako jednego z głównych czynników, decydujących o statusie zawodowym, warunkującym status społeczno-ekonomicznych) i wynikami wyborów do Sejmu RP w latach 2001–2011.

polityczne 2009. Postawy – Identyfikacje – Zachowania, red. A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, Katowice 2010, s. 173.

⁶ Nie wszystkie analizy zapowiadają wzrost znaczenia czynników społeczno-ekonomicznych jako determinant decyzji wyborczej. Światowe Badania Wartości 1999–2001 i dane Eurobarometru za rok 1970 wskazują, że w wysoko rozwiniętych społeczeństwach postindustrialnych zmniejsza się rola wartości materialnych na rzecz wartości postmaterialnych, za: Ch. Welzel, *Nowoczesność jednostki*, w: *Zachowania polityczne*, red. R. J. Dalton, H.-D. Klingemann, Oxford 2007 (polskie wydanie Warszawa 2010), t. 1, s. 243–244.

Oceny badanych zależności dokonałem w oparciu o metody statystyczne. Punkt wyjścia do przeprowadzenia badania, stanowiło zebranie, wyselekcjonowanie i zestawienie danych statystycznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, w zakresie dotyczącym liczb i stóp bezrobocia w poszczególnych powiatach Polski⁷ oraz wyników wyborczych w powiatach, publikowanych przez Państwową Komisję Wyborczą. Wykorzystałem również dane Głównego Urzędu Statystycznego. Przed zasadniczym badaniem dokonałem wstępnej oceny istotności związku poszczególnych zmiennych i określenia czy korelacje mają charakter liniowy czy też nie. Następnie przystąpiłem do budowy modeli regresji⁸. Analizując zależności między parami zmiennych posłużyłem się współczynnikiem korelacji dla zmiennych parametrycznych r -Pearsona⁹. Dla analiz wielozmiennowych zależności oraz przy kontrolowaniu wpływu czasu (kolejnych wyborów) na wynik korelacji i predykcji wartości zmiennych zastosowałem analizę regresji. Porównując współczynniki korelacji między grupami skorzystałem z addytywnych właściwości skorygowanego współczynnika determinacji R^2 lub ω , na który prze-

⁷ Stopy bezrobocia rejestrowanego notowane w styczniu 2002 roku (pierwsze po wyborach z września 2001 roku dostępne dane) w podziale na powiaty, w sierpniu 2005 (miesiąc poprzedzający wybory), we wrześniu 2007 (miesiąc poprzedzający wybory), w lipcu 2011 (najbardziej aktualne, oficjalne dane w podziale na powiaty, opublikowane przed dniem wyborów).

⁸ J. Józwiak, J. Podgórski, *Statystyka od podstaw*, Warszawa 2006, s. 357–360.

⁹ Współczynnik korelacji (r) wyraża liniową zależność między dwiema zmiennymi. Za: StatSoft Electronic Statistics Textbook (<http://www.statsoft.pl>). Szerzej o tym np.: J. Józwiak, J. Podgórski, *Statystyka od podstaw*, Warszawa 2006, s. 347–351. Przed oceną siły korelacji przebadano istotność korelacji. Statystyczną istotnością wyniku nazywa się miarę stopnia, do jakiego jest on prawdziwy (w sensie jego reprezentatywności dla całej badanej populacji). Zob. K. A. Brownlee, *Statistical Theory and Methodology in Science and Engineering*, New York 1960. Im wyższy poziom- p , tym mniej można być pewnym, że relacja obserwowana w próbce jest wiarygodnym wskaźnikiem relacji pomiędzy mierzonymi wielkościami w całej interesującej nas populacji. Dokładnie rzecz biorąc, poziom- p odpowiada prawdopodobieństwu popełnienia błędu polegającego na tym, że przyjmujemy uzyskany rezultat jako prawdziwy, tj. reprezentatywny dla populacji. Na przykład poziom- p równy 0,05 (tzn. 1/20) oznacza, że istnieje 5% szansa, iż odkryta w próbce relacja jest dziełem przypadku. W wielu dziedzinach badań poziom istotności równy 0,05 jest przyjmowany jako graniczna wartość akceptowalnego poziomu błędu. Czasem wystrza się te wartości do 0,01. Za: StatSoft Electronic Statistics Textbook (<http://www.statsoft.pl>).

kształciłem odpowiednie współczynniki korelacyjne¹⁰. Obliczeń dokonałem za pomocą pakietu statystycznego SPSS 20.0.¹¹

Rezultatem zastosowania opisanych metod statystycznych był pomiar siły i kierunku korelacji¹² zachodzących pomiędzy poziomem bezrobocia i wynikami wyborczymi, a także ukazanie rozmiarów bezrobocia jako jednego z czynników wpływających na kształtowanie się poparcia poszczególnych, analizowanych ugrupowań politycznych w wyborach do Sejmu RP.

Na wstępie, dokonałem analizy wpływu bezrobocia na wyniki wyborcze poszczególnych partii¹³, w badanym okresie, z podziałem na

¹⁰ Współczynnik determinacji wyraża proporcję wspólnej zmienności dwóch zmiennych (tzn. „siłę” lub „wielkość” powiązania). Aby ocenić korelację pomiędzy zmiennymi, należy znać jej „siłę” i „wielkość”, jak też *istotność* współczynnika korelacji. Za: StatSoft Electronic Statistics Textbook (<http://www.statsoft.pl>).

¹¹ A. Malarska, *Statystyczna analiza danych wspomaganą programem SPSS*, Wydawnictwo SPSS 2005, passim.

¹² Szerzej na temat metody: E. Kabath, J. J. Parysek, *Zastosowanie metod ilościowych w badaniach z zakresu geografii wyborczej*, w: *Możliwości i ograniczenia zastosowań metod badawczych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, red. H. Rogacki, Poznań 2003, s. 234.

Współczynnik korelacji przyjmuje wartości od -1 do $+1$. Pierwsza z tych wartości oznacza, że badane zbiory zmieniają się w przeciwnym kierunku, czyli wzrost wartości jednej z cech implikuje spadek wartości drugiej z nich (następuje zatem de stymulacja czy też odwrotna proporcjonalność). Druga z kolei, że zmiany badanych zbiorów zmiennych następują w tym samym kierunku (wówczas następuje w badanej zależności stymulacja, czyli wprost proporcjonalny związek korelacyjny). Zwykle wartość współczynnika korelacji znajduje się pomiędzy granicznymi. Im wyższa wartość wskaźnika od 0, tym wyższa siła związku badanych szeregów statystycznych. Interpretacja siły związku nie są jednoznaczne. Najczęściej jednak wyróżnia się następujące nazewnictwo dla wartości wskaźników Pearsona: 0 do $\pm 0,1$ brak związku; $\pm 0,2$ do $\pm 0,4$ słaby związek; $\pm 0,4$ do $\pm 0,6$ średni silny związek; $\pm 0,6$ do $\pm 0,8$ silny związek; $\pm 0,8$ do ± 1 bardzo silny związek, za: www.stats.gla.ac.uk/steps/glossary/paired_data.html#ppmcorrcoeff, pobrano 22.03.2012. Niektórzy autorzy oceniają siłę korelacji znacznie bardziej ogólnie: 0 do $(\pm)0,5$ jako słabą korelację. Zob. S. Gregory, *Metody statystyki w geografii*, Warszawa 1976, s. 221–222.

¹³ Analizie poddałem wyłącznie wyniki wyborów parlamentarnych partii politycznych, które w tym okresie przekroczyły 5-procentowy (dla partii) lub 8-procentowy (dla koalicji wyborczych) próg poparcia w wyborach do sejmu. Przy czym, dla uproszczenia i w celu prowadzenia analiz porównawczych, koalicje wyborcze z udziałem Sojuszu Lewicy Demokratycznej, ze względu dominujący udział SLD, traktowane są zawsze jako wynik tej partii (mimo, że SLD startowało w wyborach np. w koalicji z Unią Pracy, innym razem w koalicji Lewica i Demokraci).

lata. Analiza regresji zastosowana w badaniu pozwoliła na uzyskanie współczynników zaprezentowanych w tabeli 1.

Tabela 1

**Zmiana wpływu bezrobocia na wyniki wyborcze poszczególnych partii
w badanym okresie w oparciu o analizę regresji**

Partia	Współczynniki standaryzowane			
	2001	2005	2007	2011
LPR	-,254**	-,149**	,042	
PiS	-,344**	-,241**	-,128*	-,028
PO	-,110*	-,119*	-,092	-,103*
PSL	-,182**	,055	,175**	,197**
RP				,078
SAM	,175**	,334**	,355**	
SLD	,424**	,127*	,118*	,089

Współczynnik istotności * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

W danych tabelarycznych nie są zapisywane zera przed przecinkiem. Używane w tabelach skróty nazw ugrupowań politycznych oznaczają: LPR – Liga Polskich Rodzin, PiS – Prawo i Sprawiedliwość, PO – Platforma Obywatelska Rzeczypospolitej Polskiej, PSL – Polskie Stronictwo Ludowe, RP – Ruch Palikota, SAM – Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej, SLD – Sojusz Lewicy Demokratycznej i koalicje wyborcze, które w badanym okresie tworzył.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Tabela 1 wskazuje, że w skali ogólnopolskiej, wyniki żadnej z partii nie znalazły się w silnej korelacji z poziomem bezrobocia. Duże zróżnicowanie regionalne, co wykażą poniżej (przede wszystkim występowanie przeciwnych wektorów korelacji w poszczególnych jednostkach) wpływa na ograniczenie skali wskaźników korelacji na poziomie Polski ogółem. Mimo, że korelacji tych nie można określić jako silne, to jednak istotność kilku z nich pozwala na określenie tendencji. Generalny wniosek, który nasuwa się pod wpływem wyników badania to, że z wyborów na wybory istotność badanych korelacji podlegała postępującemu zanikowi. Jeszcze w 2001 roku, wyniki wszystkich partii znalazły się w istotnej korelacji z poziomem bezrobocia, w 2005 roku wyniki 5 ugrupowań okazały się istotnie związane z bezrobociem. Po wyborach z 2007 roku okazało się, że istotność badanych korelacji zaobserwować można było już tylko w przypadku 4 partii. Wyniki ostatnich wyborów z 2011 roku pozwoliły jedynie na istotne skorelowanie ich jedynie w dwóch przypadkach i to na bardzo niskim poziomie.

Najwyższą siłę korelacji z bezrobociem uzyskały wyniki SLD z 2001 roku (0,424). Dodatkowo, również stosunkowo znaczące wskaźniki użyła Samoobrona w 2005 i 2007 roku, notując odpowiednio 0,334 i 0,355. Wyraźnie istotne, o przeciwnym wektorze korelacji wskaźniki zarysowały się w 2001 i 2005 roku, w przypadku PiS (odpowiednio $-0,344$ i $-0,241$). Podobne, choć znacznie słabsze korelacje wystąpiły w tych latach, uwzględniając wyniki LPR ($-0,254$ i $-0,149$). Mimo słabych korelacji na uwagę zasługuje też PSL, którego wyniki wyborcze w zestawieniu ze stopą bezrobocia najpierw w 2001 roku, wykazały istotną zależność ujemną, by w latach 2007 i 2011 zanotować dodatnie związki (0,175 i 0,197). Widać zatem, nawet w skali całego kraju przesunięcie, od sytuacji w której bezrobocie destymulowało wyniki Ludowców do lat, w których wraz ze wzrostem poziomu bezrobocia rośnie poparcie dla PSL. Podkreślić należy, że zmiany te ukształtowały się na tak słabych wartościach wskaźników, że nie pozwalają one na sformułowanie wiążących wniosków.

Wyniki Platformy Obywatelskiej z kolei, w najmniejszym stopniu korelują z poziomem bezrobocia w badanym okresie w Polsce ogółem. Bardzo słabe korelacje, przy istotności 0,005 kształtują się na poziomie od $-0,103$ do $-0,119$. Świadczy to o stabilnej polaryzacji przeciwno wektorowej wskaźników korelacji, notowanych w poszczególnych regionach, które ograniczają siłę korelacji obserwowanej ogółem.

Podsumowując, na poziomie całego kraju, wyniki żadnej z analizowanych partii nie zanotowały silnych korelacji z poziomem bezrobocia, to jednak, gdyby uzyskane wyniki miały stanowić jedyną podstawę do wnioskowania, należało by stwierdzić, że najsilniej dodatnio z poziomem bezrobocia korelowały wyniki Samoobrony. Najsilniej destymulująco wpływało bezrobocie na wyniki PiS, co można by uznać za mało spodziewane, zważywszy na silnie prospołeczny, odwołujący się przede wszystkim do słabszej ekonomicznie części społeczeństwa program społeczno-gospodarczy. Jak już wspomniałem jednak, na skutek bardzo niskiej siły korelacji nie należy przeceniać przytoczonych wyników.

Powyższe zestawienie pozwala jednocześnie, w oparciu o analizę współczynników standaryzowanych β , określić, jak zmieniał się wpływ bezrobocia na wyniki poszczególnych partii politycznych w kolejnych latach. Jak wynika z uzyskanych wyników, największy spadek wpływu bezrobocia na wynik wyborczy zanotował SLD, w przypadku którego współczynnik standaryzowany β wynosił 0,424, a w 2011 r. już tylko

0,089. Można przyjąć zatem, iż w pierwszych analizowanych wyborach na każdy 1 punkt procentowy wzrostu bezrobocia przypadało 0,42 p.p. wzrostu poparcia dla tej partii (10 punktowy przyrost bezrobocia powinien więc statystycznie wywołać 4,2 p.p. przyrostu wyniku wyborczego). Podczas kolejnych wyborów, wpływ ten ulegał osłabieniu, by w ostatnich wyborach osiągnąć poziom zaledwie 0,089 p.p. wzrostu poparcia przypadającego na 1 p.p. wzrostu bezrobocia. Bezrobocie jako stymulanta wyników wyborczych SLD uległa jak widać, silnemu osłabieniu, co świadczyć może z jednej strony, że Sojusz z biegiem czasu tracił pozycję reprezentanta społeczności cechujących się poważniejszymi problemami społeczno-ekonomicznymi, takimi jak masowe bezrobocie. Z drugiej zaś strony, bardzo wysokie poparcie wyborcze uzyskane w 2001 roku, zanotowane w każdej grupie struktury elektoratu, najsilniej wystąpiło jednak w powiatach najsilniej dotkniętych bezrobociem. Można sądzić zatem, że wyraźne ograniczenie wpływu bezrobocia na wyniki wyborcze Sojuszowi zawdzięczać można generalnej, systematycznej utracie zaufania wyborców do tej formacji, ale i również odchodzeniu programowego wizerunku partii, od pierwszorzędno reprezentanta najsłabszych ekonomicznie grup społecznych.

Najbardziej stabilny poziom analizowanego wpływu zaobserwować można w przypadku PO. Współczynniki standaryzowane β kształtowały się w tym przypadku na poziomie od $-0,092$ w 2007 do $-0,119$ w 2005 roku. Oznacza to, że stabilnie w poszczególnych latach, w granicach 0,1 p.p. przyrastało poparcie dla PO przy bezrobociu niższym o 1 p.p. Szacować można statystycznie, że spadek bezrobocia o 10 p.p. przynieść powinien wzrost poparcia dla PO jedynie o 1 p.p. Wynika stąd, że korzystna sytuacja na rynku pracy, choć w niewielkim zakresie, systematycznie wspierała wyniki wyborcze Platformy. Takie wyniki stanowią potwierdzenie tezy, że rządzącej obecnie partii udało się skutecznie umiejscowić na środku sceny politycznej.

Analiza standaryzowanego współczynnika β w przypadku Samoobrony wykazała, że wpływ bezrobocia na wyniki wyborcze wzrastał. Wzrost bezrobocia o 1 p.p. powodował w 2001 roku jedynie 0,175 p.p. wzrostu wyniku wyborczego tej partii, natomiast już w roku 2005 i 2007 r. powodował wzrost wyniku o odpowiednio 0,334 p.p. i 0,355 p.p.

Interesująco przedstawiają się wyniki tej samej analizy, w odniesieniu do Polskiego Stronnictwa Ludowego. Współczynnik standaryzowany β ukształtował się na początku na podobnym poziomie, co w przypadku PO $-0,182$, ale w kolejnych wyborach, bezrobocie dla PSL przestało być

destymulantem wyników wyborczych, osiągając najpierw niemal całkowicie neutralną pozycję (w 2005 roku $\beta = 0,055$), by w latach 2007 i 2011 stać się stymulantą, gdzie β osiągał poziom odpowiednio 0,175 i 0,197. Wprawdzie i w tym przypadku nie można mówić o silnym wpływie, jednak zarysowana tendencja wskazuje, że jak na początku okresu badania bezrobocie szkodziło wynikom wyborczym PSL, tak już podczas ostatnich dwóch elekcji zaczęło sprzyjać wynikom Ludowców, co świadczyć może o przesuwaniu się tej partii, przynajmniej w odbiorze społecznym (nie można tego powiedzieć np. o zmianach w programie społeczno-gospodarczym) do pozycji zajmowanych przez ugrupowania bardziej ukierunkowane, wrażliwe na sytuację społeczną w regionach silnie dotkniętych bezrobociem.

Kolejnych ciekawych wyników dostarczyła analiza regresji z uwzględnieniem poziomów bezrobocia i wyników PiS. Standaryzowany współczynnik β dla tej partii ukształtował się w 2001 roku na poziomie $-0,344$, co stanowiło najbardziej skrajną, ujemną wartość. Wzrost bezrobocia o 1 p.p., statystycznie wywoływać powinien u badanej partii w tym roku, utratę poparcia na poziomie 0,344 p.p. Mogłoby to sugerować, że w tamtym czasie, stosunkowo młoda partia, w większym stopniu pozyskała poparcie wyborców, zamieszkujących powiaty o bardziej stabilnej sytuacji na rynku pracy. W kolejnych wyborach, sukcesywnie siła tego współczynnika ulegała zmniejszaniu, aż do poziomu $-0,028$, co świadczy o niemal całkowitej utracie wpływu tej zmiennej na wynik wyborczy PiS. Taka tendencja nie powinna zaskakiwać, ponieważ partia kierowana przez Jarosława Kaczyńskiego dążyła do pozyskania coraz większego poparcia w środowiskach gorzej sytuowanych ekonomicznie. Dotarcie współczynnika β do pozycji neutralnej pokazuje jednak, że nie udało się PiS-owi jednoznacznie zająć na scenie politycznej pozycji reprezentanta, zdecydowanej upośledzonej ekonomicznie części społeczeństwa. Podkreślić należy ponadto, że powyższe wnioskowanie miałoby charakter w pełni uzasadniony, gdyby analizowana zmienna, posiadała wiodące znaczenie dla podejmowania decyzji wyborczych.

Kolejny etap badania pozwolił na odpowiedź na pytanie, czy długotrwałość bezrobocia wywiera wyraźny wpływ na potęgowanie siły obserwowanych zależności. Zestawienie wyników korelacji z uwzględnieniem stóp bezrobocia ogółem oraz stóp bezrobocia długookresowego w całym okresie badania, bez podziału na poszczególne lata zawiera tabela 2.

Tabela 2

Korelacje wyników wyborczych ze stopą bezrobocia oraz oddzielnie ze stopą bezrobocia długookresowego w badanym okresie ogółem

Partia	Stopa bezrobocia			Stopa bezrobocia 12M		
	korelacja Pearsona	istotność (dwustronna)	N	korelacja Pearsona	istotność (dwustronna)	N
LPR	,204**		1137	,282**		758
PiS	-,363**		1516	-,136**		1137
PO	-,380**		1516	-,431**		1137
PSL	-,002	0,940	1516	,140**		1137
RP	,078	0,129	379	-,066	0,198	379
SAM	,456**		1132	,481**		753
SLD	,337**		1516	,095**	0,001	1137

** Korelacja jest istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Stopa bezrobocia 12M – stopa bezrobocia długookresowego – powyżej 12 miesięcy.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Analizując wskaźniki zawarte w tabeli 2, okazuje się, że jedynie w niewielkim stopniu wzrosła siła korelacji (w stosunku do związków z uwzględnieniem stopy bezrobocia ogółem) Platformy Obywatelskiej i Samoobrony. Znacznemu osłabieniu uległa zaś zależność wyników PiS i SLD. Zyskały natomiast istotność, korelacje wyników PSL, zasilając grupę partii, których wyniki są stymulowane poziomem bezrobocia długookresowego. Wynika stąd zatem, że długotrwałość bezrobocia nie wywiera wyraźnie potęgującego wpływu zjawiska bezrobocia na wyniki wyborcze, co może świadczyć o znaczącym udziale w tej grupie, bezrobocia dobrowolnego (pozornego, fikcyjnego, czyli stanu, w którym dana grupa osób nie podejmuje prób aktywnego poszukiwania zatrudnienia, zadawalając się wsparciem ze strony pomocy społecznej lub zapewniając sobie środki do życia poprzez aktywność w szarej strefie gospodarki).

Próbując określić względne znaczenie bezrobocia jako zmiennej objaśniającej wyniki wyborcze (zmienną objaśnianą) dokonałem zestawienia i porównania powyżej przedstawionych wskaźników korelacji ze wskaźnikami obliczonymi przy uwzględnieniu poziomu wynagrodzeń jako zmiennej objaśniającej (tabela 3).

Tabela 3

Korelacje poziomu płac i wyników wyborów do Sejmu RP w latach 2001–2011

Ugrupowanie	LPR	PiS	PO	PSL	RP	SAM	SLD
Wskaźnik r	-,303**	,463**	,445**	,033	-,099	-,310**	-,479**

** Korelacja jest istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Dokonane porównanie dowiodło, że związki poziomu płac z wynikami wyborczymi kształtują się na zasadniczo wyższym poziomie, niż przy udziale bezrobocia. Nie licząc PSL i Ruchu Palikota, w przypadku wyników, których wskaźniki korelacji wykazywały swą neutralność (zarówno przy uwzględnieniu stóp bezrobocia, jak i poziomu płac) wyniki wszystkich pozostałych badanych partii (z wyjątkiem Samoobrony)¹⁴ korelowały silniej przy zestawieniu z poziomem płac, niż poziomem bezrobocia. Dla głosujących na PiS i PO większe znaczenie odgrywa zatem zróżnicowanie płacowe w poszczególnych powiatach, niż zróżnicowanie pod względem poziomu bezrobocia. Obliczone wyniki z udziałem poziomu płac wynosiły 0,463 i 0,445 odpowiednio dla PiS i PO, przy wskaźnikach z udziałem stóp bezrobocia, które wynosiły adekwatnie 0,363 i 0,380. Wynika stąd zatem, że dla głosujących na Prawo i Sprawiedliwość poziom płac okazał się ważniejszy, niż dla wyborców Platformy Obywatelskiej. Świadczy to, co może zaskakiwać, że sukces dochodowy w największym stopniu korzystnie stymuluje wyniki wyborcze PiS – partii, która dążyła do tego, by jawić się reprezentantem słabszych ekonomicznie grup społecznych.

W świetle powyższego, warto zauważyć, że niska siła korelacji na poziomie Polski ogółem, stanowi w wielu przypadkach rezultat przeciwstawnych wektorów związków, zachodzących pomiędzy badanymi zmiennymi w poszczególnych regionach Polski. Geografia wyborcza, uwarunkowana szeregiem czynników społeczno-ekonomicznych, historycznych, demograficznych itp. oraz geografą ekonomiczną, która określa atrakcyjność rozwojową regionu, województwa, podregionu, powiatu czy gminy, stanowi argument dla konieczności dokonania szczegółowej

¹⁴ Wyniki wyborcze Samoobrony RP korelowały mniej intensywnie w przypadku poziomu płac niż w przypadku poziomu bezrobocia, notując odpowiednio wskaźniki –0,310 oraz 0,456.

analizy korelacji pomiędzy bezrobociem i wynikami wyborczymi w poszczególnych województwach. Analiza została oparta, tak jak uprzednio na wynikach notowanych na poziomie powiatów¹⁵.

Uwzględniając podział wojewódzki, badane związki okazały się wyraźnie silniejsze w stosunku do obliczonych wskaźników na poziomie ogólnopolskim, co obrazuje tabela 4.

Tabela 4

**Wskaźniki korelacji Pearsona w poszczególnych województwach
w oparciu o regresję liniową łącznie w latach 2001–2011**

Województwo	Korelacja Pearsona						
	LPR	PiS	PO	PSL	RP	SAM	SLD
Dolnośląskie	,572**	-,587**	-,683**	,187*	,359	,629**	,476**
Kujawsko-pomorskie	,459**	-,457**	-,692**	,193	-,128	,685**	,270**
Lubelskie	,413**	-,524**	-,372**	-,027	-,081	,434**	,380**
Lubuskie	,364*	-,506**	-,612**	,183	-,026	,691**	,428**
Łódzkie	,560**	-,533**	-,429**	-,337**	,302	,385**	,495**
Małopolskie	,519**	-,262*	-,544**	,034	-,488*	,398**	,267*
Mazowieckie	,249**	-,188*	-,510**	,217**	-,300	,431**	,156*
Opolskie	,708**	,026	-,573**	,413**	-,106	,737**	,316*
Podkarpackie	,337**	-,226*	-,398**	,224*	-,254	,557**	,114
Podlaskie	,377**	-,293*	-,266*	,181	-,145	,214	,086
Pomorskie	,274*	-,489**	-,789**	,472**	,410	,796**	,473**
Śląskie	,284**	-,384**	-,574**	-,070	,462**	,445**	,488**
Świętokrzyskie	,502**	-,126	-,081	-,568**	,140	,079	,252
Warmińsko-mazurskie	,455**	-,527**	-,669**	,023	,101	,634**	,389**
Wielkopolskie	,450**	-,463**	-,676**	,015	,079	,641**	,404**
Zachodniopomorskie	,357**	-,452**	-,677**	,204	-,172	,745**	,304**

** Korelacja jest istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

* Korelacja jest istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie).

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

¹⁵ Do głównych determinant zaliczyć należy: usytuowanie geograficzne powiatu, odległość od dużych miast, aglomeracji, poziom rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, stopień lokalnego rozwoju gospodarczego oraz strukturę demograficzną. Czynniki te są tym bardziej ważne, że Polska wskutek skomplikowanych procesów historycznych, składa się z regionów silnie zróżnicowanych gospodarczo.

Rezultaty obliczeń zaprezentowane w tabeli 3 wskazują, że wyniki wyborcze PO i PiS niemal systematycznie, ujemnie korelują z bezrobociem. Jedynie w województwie świętokrzyskim i w opolskim (tylko PiS) partie te, nie zanotowały istotności badanych korelacji. Przy czym silne korelacje ($> -0,5$) wystąpiły dla obu tych stronnictw w województwach: dolnośląskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim. Ponadto silne korelacje zaznaczyły się w przypadku wyników PiS w lubelskim i łódzkim, w przypadku PO zaś, w: kujawsko-pomorskim, mazowieckim, opolskim, pomorskim, śląskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim, łącznie w 10 województwach.

Silnych, dodatnich korelacji z kolei, dostarczyła analiza z udziałem wyników wyborczych Samoobrony i LPR i w jednym przypadku SLD (warmińsko-mazurskie). W przeciwieństwie do wektora związków poziomów bezrobocia i wyników PO i PiS w województwach: dolnośląskim, lubuskim, warmińsko-mazurskim, dodatnio korelowały wyniki Samoobrony. Poza tym, wyniki partii Leppera zanotowały silną, dodatnią korelację w województwach: kujawsko-pomorskim, pomorskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim i podkarpackim. Silne, dodatnie zależności wyników wyborczych względem bezrobocia zarysowały się w przypadku Ligi Polskich Rodzin w województwach: dolnośląskim, łódzkim, małopolskim, opolskim i świętokrzyskim.

Ciekawy przykład stanowi przypadek PSL, którego wyniki wyborcze w stosunku do stóp bezrobocia, przy zastosowaniu tej metody badawczej, osiągnęły silne ujemne korelacje tylko w jednym województwie świętokrzyskim. Przeciwny wektor silnej korelacji uzyskała tam z kolei LPR. Dodać należy, że w tym specyficznym województwie, wyniki pozostałych ugrupowań nie zyskały istotności związków z bezrobociem.

Interesujących wniosków dostarczyła także analiza oparta o tę samą metodę, z uwzględnieniem oddzielnie pierwszego i oddzielnie czwartego kwartyła powiatów (uwzględniającego poziom stóp bezrobocia)¹⁶. Wyniki korelacji w tych grupach powiatów pokazały, że zmniejszenie rozpiętości poziomów bezrobocia (osobno grupa o wysokich stopach bezrobocia, osobno grupa o niskich rozmiarach) zdecydowanie ograniczyło występowanie istotnych korelacji w badanym obszarze. Tym niemniej jednak, ciekawych danych dostarczyły wyniki z województwa

¹⁶ W pierwszym kwartylu uwzględniłem 25% powiatów o najniższym poziomie stóp bezrobocia a w IV kwartylu 25% powiatów o najwyższym poziomie stóp bezrobocia.

mazowieckiego. Wyniki wyborcze Platformy Obywatelskiej w tym województwie, w pierwszym kwartylu o najniższych poziomach bezrobocia znalazły się w istotnej, ujemnej korelacji $-0,414$ wobec jego stóp. W czwartym kwartylu, o najwyższym bezrobociu zaś, uzyskały istotną, ale dodatnią korelację $0,449$. Czynnikiem różnicującym w tym przypadku jest Warszawa i odległości dzielące powiaty przyległe od jej aglomeracji. Mieszkańcy stolicy lub przyległych powiatów, korzystający z rozwoju rynku pracy aglomeracji jak widać, tym bardziej wspierają PO, im poziom bezrobocia jest niższy. Mieszkańcy powiatów bardziej oddalonych od Warszawy z kolei, gdzie bezrobocie jest najwyższe, wspierają Platformę tym chętniej, im poziom bezrobocia jest wyższy. Na uwagę zasługuje również rekordowy wskaźnik korelacji ($0,919$), który zanotowały wyniki Samoobrony w województwie opolskim w czwartym kwartylu. Oznacza to, że w grupie powiatów o najwyższej stopie bezrobocia, jego poziom bardzo silnie stymulował wyniki wyborcze partii Leppera, wskazując, że jego rozmiary aż w ok 80% wpływały na wyniki wyborcze tej partii. Bardziej szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia tabela 5.

Tabela 5

Współczynniki korelacji wyników wyborczych i stóp bezrobocia z podziałem na województwa z uwzględnieniem powiatów o najniższym i najwyższym jego poziomie łącznie w latach 2001–2011

Woje- wództwo	Partia	Stopa bezrobocia (Podzielone)					
		1 kwartyl (najniższy poziom bezrobocia)			4 kwartyl (najwyższy poziom bezrobocia)		
		współczyn- nik korelacji	istotność (dwustronna)	N	współczyn- nik korelacji	istotność (dwustronna)	N
1	2	3	4	5	6	7	8
Dolnośląskie	PiS	-,148	,522	21	-,334	,018	50
	PO	-,361	,108	21	-,517	,000	50
	SAM	,636	,035	11	,195	,199	45
Kujawsko- pomorskie	PiS	-,048	,911	8	-,080	,602	45
	PO	-,833	,010	8	-,084	,584	45
	PSL	-,143	,736	8	-,408	,005	45
Mazowieckie	PiS	,298	,055	42	,260	,151	32
	PO	-,414	,006	42	,449	,010	32
Opolskie	PiS	-,554	,032	15	,234	,613	7
	PO	-,371	,173	15	,288	,531	7
	SAM	,600	,088	9	,919	,003	7

1	2	3	4	5	6	7	8
Podkarpackie	PiS	,191	,573	11	-,129	,675	13
	PO	-,834	,001	11	-,123	,688	13
Pomorskie	PiS	,012	,960	21	-,267	,154	30
	PO	-,650	,001	21	-,547	,002	30
	PSL	,262	,250	21	,193	,306	30
	SAM	,579	,030	14	,593	,001	27
Śląskie	PiS	-,038	,778	58	,370	,175	15
	PO	-,393	,002	58	,518	,048	15
Warmińsko- mazurskie	PiS	,600	,400	4	-,563	,000	61
	PO	-,800	,200	4	-,576	,000	61
	SAM			2	,397	,004	51
	SLD	-,400	,600	4	,334	,009	61
Zachodnio- pomorskie	PiS	-,524	,183	8	-,527	,000	51
	PO	-,571	,139	8	-,664	,000	51
	SAM	,400	,600	4	,789	,000	43

N – liczebność powiatów spełniających kryteria.

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Podsumowując powyższą analizę podkreślić należy, że najbardziej nierównomiernie korelującą zmienną objaśnianą były wyniki PSL, które istotnie korelowały w 6 województwach, w przeciwnych kierunkach, co zdecydowało o niskiej wyrazistości badanych zależności na poziomie ogólnopolskim w poszczególnych latach.

Uwzględniając całość powyższej analizy można stwierdzić, że w przeważającej liczbie województw, bezrobocie destymuluje wyniki największych partii PO i PiS, co może świadczyć, że wyborcy w powiatach o relatywnie niskim bezrobociu, należących do wspomnianych województw chętniej ufają największym siłom politycznym. Większa część wyborców, zamieszkujących powiaty silniej dotknięte bezrobociem z kolei, chętniej popiera ugrupowanie mniejsze, ale bardziej radykalne w formułowaniu propozycji w zakresie walki z bezrobociem.

Dalej idących wniosków dostarczyć powinno obliczenie współczynników determinacji R^2 , które ukazują, jaka część wyniku wyborczego danej partii zależy od stopy bezrobocia (tabela 6).

Tabela 6

**Współczynniki determinacji stóp bezrobocia i wyników wyborczych partii
w województwach wyrażony w (%) łącznie w latach 2001–2011**

Województwa	LPR	PiS	PO	PSL	SAMO	SLD	RP
	R ² *						
Dolnośląskie	3,4	2,4	4,1	7,9	9,8		
Kujawsko-pomorskie			7,6	10,7	25,9	2,7	
Lubelskie		1,1			4,5		
Lubuskie			1,2		15,2		
Łódzkie	4			18,2			
Małopolskie	4,7		8,3				23,8
Mazowieckie			12,2	4,3	10,6		
Opolskie	22,7	12,1	4	27,8	27,4		
Podkarpackie			4,8		9,4		
Podlaskie							
Pomorskie		4,5	22,4	40,9	38,8		
Śląskie	0,3		1,4				21,4
Świętokrzyskie	12,1			28,2			
Warmińsko-mazurskie		0,9	3,6	8,2	19,1		
Wielkopolskie			6,4		14,6		
Zachodniopomorskie			5,2	17,1	28	1,9	

* W tabeli podane są tylko współczynniki, przy istotności na poziomie przynajmniej 0,05 (dwustronnie).

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych.

Analizując powyższe, uzyskane współczynniki determinacji, biorąc pod uwagę jedynie te zależności, które istotne były na poziomie $p < 0,01$ należy zauważyć, że trzy partie PO, PSL i Samoobrona spełniły ten warunek w 9–11 województwach, PiS i LPR, każda w dwóch. SLD nie zanotowało istotności badanego współczynnika na tym poziomie w żadnym województwie.

Najwyższe wskaźniki determinacji uzyskała Samoobrona, której wynik w aż 4 województwach zależał od stopy bezrobocia na poziomie wyższym, niż 25% (w: kujawsko-pomorskim, opolskim, zachodniopomorskim). Rekordowo, bo aż w 38,8%, stopa bezrobocia determinowała wynik tej partii.

Tak wysokie wartości współczynników determinacji (ponad 25%) zanotowało również Polskie Stronnictwo Ludowe w 3 województwach,

w opolskim i świętokrzyskim, odpowiednio 0,278 i 0,282 oraz również rekordowo w pomorskim 0,409, co oznacza, że w ponad 40% wynik wyborczy PSL był uzależniony od stopy bezrobocia, która kształtowała się w określonych powiatach (dla przykładu: przy wyższej o 10 p.p. stopie bezrobocia, poparcie dla PSL w tym województwie byłoby wyższe o blisko 4,1 p.p.).

Wyniki pozostałych partii nie były już tak silnie determinowane poziomem bezrobocia. Platforma Obywatelska, najbardziej zbliżony wynik badanego współczynnika zanotowała również w województwie pomorskim (0,224, wskazując, że na niższe o 10 p.p. bezrobocie przypada wzrost poparcia PO, rzędu 2,2 p.p.), to w odniesieniu do wskaźników standaryzowanych β , co świadczy o tym, że w regionie tym, bezrobocie najsilniej wpływa na wyniki wyborcze wspomnianych partii, silnie je polaryzując. Można zatem pośrednio wnioskować, że wskazane partie, w województwie pomorskim, przywiązywać powinny szczególną wagę do polityki wobec problemu bezrobocia i to niezależnie, czy ich wyniki korelowały ze skalą zjawiska, ujemnie czy dodatnio.

Dodać należy, że kilkunastoprocentowy wpływ bezrobocia na wynik PO wystąpił w województwie mazowieckim, a w przypadku PiS w opolskim. W województwie tym ponadto, bezrobocie wpłynęło, w ponad dwudziestu procentach na wynik LPR. Wymienić należy także województwo świętokrzyskie, gdzie wynik LPR w ponad 12% zależał od poziomu bezrobocia oraz śląskie, w którym wprawdzie tylko w jednych wyborach, ale bez wątpliwości istotnie, bezrobocie determinowało w 21,4% wyniki Ruchu Palikota (wskaźnik korelacji 0,462, co świadczyć może, że bezrobocie stymulowało wynik partii, a więc partia Janusza Palikota stała się w tym regionie, nadzieją na poprawę sytuacji na rynku pracy, dla wyborców zamieszkujących powiaty silniej dotknięte bezrobociem).

Świadczy to zatem, że bazując *ex post* na wynikach korelacji z uwzględnieniem jednej zmiennej – bezrobocia, nie można dokonywać miarodajnej predykcji wyników wyborczych, kierując się przewidywaniami w zakresie kształtowania się zmiennej objaśniającej. Wskaźniki determinacji są zbyt słabe, co oznacza, że na zmienną objaśnianą wpływ wywiera szereg innych zmiennych, które decydować mogą o odwracaniu trendów. Nie oznacza to jednak, że niniejsze badanie korelacji jest bezużyteczne dla kształtowania polityki przez poszczególne partie. Powyższe obliczenia pozwalają bowiem na przedstawienie sugestii dla partii oraz sprawujących władzę, w jakich województwach, a nawet

w jakich ich częściach, należałoby zwrócić szczególną uwagę na opracowanie i realizację specjalnego programu walki z bezrobociem.

Porównanie wskaźników korelacji wyników wyborczych i poziomu bezrobocia ze wskaźnikami uwzględniającymi poziom wynagrodzeń pozwoliło na sformułowanie innego, ważnego wniosku. Silniejsze korelacje przy zmiennej objaśniającej – poziom wynagrodzenia świadczą, jak można sądzić, że bezrobocie nie stanowi najważniejszego problemu społecznego w Polsce (mimo dominacji tego typu wskazań w różnorodnych badaniach opinii publicznej) i nie jest zatem kluczowym elementem formułującym czynniki społeczno-ekonomiczne jako determinant decyzji wyborczych. Potwierdzeniem tego wniosku są również wyniki korelacji z uwzględnieniem bezrobocia długookresowego, wskazujące, że nawet chroniczność zjawiska bezrobocia nie implikuje wyraźnej zmiany siły badanych związków.

Unemployment as a determinant of the results of elections to the Polish parliament

Summary

The results of opinion polls in Poland and in the EU show that unemployment is treated as the most significant social issue. The identification of the directions of correlations and their interrelations allows us to verify the hypothesis that such a determined outlook of public opinion should imply a strong correlation between unemployment rates and the results of parliamentary elections. The analysis takes into account selected contextual variables. As a result, the analysis of the strength of correlation and determination indicators is carried out using linear regression. Determination indicators allow indirect conclusions to be drawn on the level of influence exerted by the unemployment rate on the outcome of elections. The examined correlations are juxtaposed against the correlation of income levels and election results to indicate stronger relations between these variables and the results of elections than those that were the main subject of the analysis.

